

WCZESNA EKONOMIKA RZYMSKA
A
POCZĄTKI SYSTEMU MONETARNEGO

Napisał

RYSZARD PANKIEWICZ

Najstarszą formę wymiany przedmonetarnej w starożytnym Rzymie stanowiło zapewne wysyłanie darów, przy czym kierowano się zasadą zbliżonej ich okazałości. Tego typu wymiana posiadała zazwyczaj charakter czysto okazjonalny lub przybierała postać klasycznej darowizny; już Dionizjusz z Halikarnasu przypisuje Serwiuszowi Tuliuszowi rozdawanie w czasie świąt różnego typu darów¹.

We wczesnym okresie dziejów Rzymu dominowała gospodarka rolna, w której bydło, będąc szczególnie ważną społecznie formą wyrażania posiadanego majątku, pełniło równocześnie w wymianie przedmonetarnej funkcję pieniądza zastępczego². U jej źródła leżała wymiana towarów o zróżnicowanym przeznaczeniu i godnych posiadania w przekonaniu nabywcy, a biorąca za podstawę wkład pracy włożonej w wykonanie danego artykułu. Wymiana tego typu zakładała istnienie pewnego towaru, umownego miernika wartości, który spełniał funkcję kojarzoną w okresie późniejszym z pieniądzem kruszcowym. Jednakże „cena” tego rodzaju nie stanowiła realnego wyznacznika wartości, lecz była wyłącznie sposobem przybliżonego wyrażania wartości handlowej w formach powszechnie zrozumiałych w społeczeństwie i porównywalnych z innymi towarami. Wprawdzie zwyczaj kupowania ruchomości i nieruchomości

¹ Dion. Hal. IV 15,4. O początkach wymiany naturalnej zob. F. M. Heichelheim, *An Ancient Economic History. From the Palaeolithic Age to the Migrations of the Germanic, Slavic, and Arabic Nations*, I, Leiden 1958, s. 88, 239; J. Hicks, *A Theory of Economic History*, Oxford 1969, s. 26. Por. M. J. Finley, *Marriage, Sale and Gift in the Homeric World*, Juristic Seminary XII 1954, s. 7n.

² Zob. M. Besnier, *L'île tibérine dans l'antiquité*, Paris 1902; T. Frank, *Agriculture in Early Latium*, American Economic Review IX 1919, s. 267 n.; E. Tamborini, *La vita economica nella Roma degli ultimi re*, Athenaeum VIII 1930, s. 299 n., 305 n.; R. Besnier, *L'état économique de Rome au temps des rois*, Revue historique de droit français et étranger, 4 ser., XIII 1934, s. 405 n.; L. Clerici, *Economia e finanza dei Romani*, I: *Dalle origini alla fine delle guerre sannitiche*, Bologna 1943, s. 21; R. Pittioni, *Ergebnisse und Probleme des urzeitlichen Metallhandels*, Wien 1964, s. 26 n.